

İnşaatın Temel Girdisi “Demir-Çelik”

Nurel KILIÇ

Altyapısı 1930’lu yıllarda atılan Türk demir çelik sektörü, Türk ekonomisinin gelişmesinde ve endüstrileşmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

İlk çelik fabrikası 1928 yılında, savunma sanayiinin çelik ihtiyacını karşılamak amacıyla Kırıkkale’de üretime başlamıştır.

Türkiye’nin ilk entegre demir çelik tesisi olan Karabük Demir Çelik Fabrikaları (KARDEMİR), 1937 yılında işletmeye açılmıştır.

KARDEMİR 1995 yılında 1.-TL karşılığında özelleştirilerek çalışanlara devredilmiştir.

Yassı çelik ürünleri talebini karşılamak için, Türkiye’nin ikinci entegre tesisi olan Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR) ise 1965 yılında üretime başlamıştır.

1977 yılında, uzun çelik ürünleri ve yarı ürün talebini karşılayabilmek amacıyla, Türkiye’nin üçüncü entegre tesisi, İskenderun Demir Çelik Fabrikaları (İSDEMİR) işletmeye açılmıştır.

1960’lı yıllardan itibaren özel sektöre ait elektrik ark ocaklı tesislerin faaliyete geçmesi ve 1970’li yıllarda 5 ark ocaklı kuruluşun işletmeye açılması ile özel sektörün çelik sektörü içindeki payı artmıştır.

Özel sektöre ait ilk çelik tesisi İzmir’de kurulan ve şu anda kapanmış olan METAŞ’tır.

1980'li yıllarda ise yeni elektrik ark ocaklı tesislerin kurulması ile sektörde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

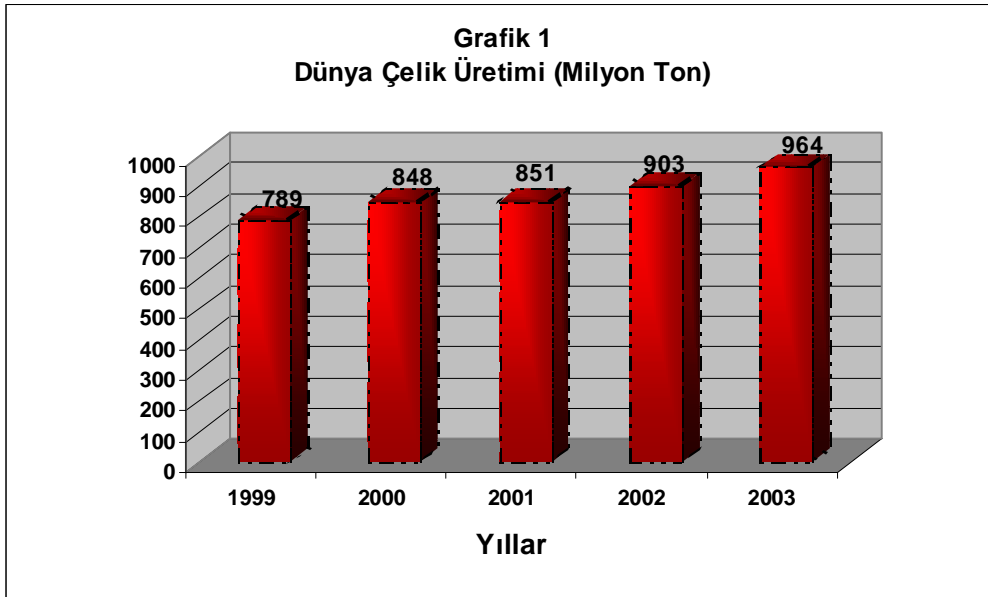

Ülkemizde demir-çelik sektöründe üretim, yüksek fırına dayalı üretim yapan 3 adet entegre tesis ve 15 tanesi özel sektöre ait 17 adet elektrik ark ocaklı tesis olmak üzere toplam 20 tesis tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sektörde faaliyet gösteren üretici firmaların, Makine ve Kimya

Endüstrisi Kurumu dışında hepsi, Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşu arasında yer almaktadır.

Demir-çelik sektöründe yabancı sermayeli 12 firma mevcut olup, toplam yabancı sermaye içinde sektörün payı ise yüzde 1'dir.

Kaynak: ERDEMİR (Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.)

2003 yılında dünya ham çelik üretimi 964 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Çin'in bu dönemde dünya üretimindeki payı artarak yüzde 23.2'ye yükselmiş ve böylece Çin; 220.1 milyon tonluk üretimi ile dünya çelik üretiminde ilk sırada yer almıştır.

Çizelge 1
Türkiye Ham Çelik Üretimi (Bin Ton)

	Kapasite	2003	2002	(%)
ERDEMİR	3.000	3.189	2.893	10.2
İSDEMİR	2.200	1.853	1.678	10.4
KARDEMİR	1.000	812	568	43.0
ENTEĞRE TESİSLER TOPLAMI	6.200	5.854	5.139	13.9
ARK OCAKLARI TOPLAMI	15.658	12.446	11.334	9.8
TOPLAM	21.858	18.300	16.473	11.1

Kaynak: ERDEMİR (Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.)

Ülkemiz, kurulu uzun çelik üretim kapasitesi ile dünya hurda ve uzun çelik ticaretinde çok önemli bir paya sahiptir.

Türk Demir Çelik Sektörü, 2003 yılında, her birinin yıllık kapasitesi 1.000.000 ton ile 3.000.000 ton arasında değişen üç adet entegre tesis ve kapasiteleri 60.000 ton ile 2.000.000 ton arasında değişen 17 adet elektrik ark ocaklı tesiste gerçekleştirmiş, 18,3 milyon ton ham çelik üretimi ile, dünya çelik üretiminde 13. sırada yer almıştır.

Türkiye, 18.3 milyon tonluk üretimi ile dünya pazarında yüzde 1.9 paya sahiptir.

Bu oranla 63 ülke arasında 13. sırada bulunan Türkiye, AB ülkeleri arasında ise dördüncüdür.

Türkiye bu sektörde 2002 yılına kadar en fazla AB'ye, bu yıldan sonra Ortadoğu ve Körfez ülkelerine ihracat yapmaya başlamıştır. Ortadoğu ve Körfez ülkelerini son dönemde Uzakdoğu ve Asya ülkeleri izlemektedir.

Toplam 21,9 milyon tonluk ülke ham çelik üretim kapasitesinin yüzde 28'ine karşılık gelen 6,3 milyon tonu entegre tesislere, yüzde 72'sine karşılık gelen 16,6 milyon tonu ise elektrik ark ocaklı tesislere aittir.

EAO (Elektrik Ark Ocaklı) tesisler, Kocaeli-Gebze, İstanbul, İzmir-Aliağa, İskenderun bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Ülke ham çelik üretim kapasitesinin, 19,4 milyon tonluk bölümü (%85) uzun çelik ürünleri üretimine, 3 milyon tonluk bölümü (%13) yassı ürün üretimine, geriye kalan 492.000 tonluk bölümü ise (%2) vasıflı çeliğe yöneliktir.

Vasıflı çelik üretimi ağırlıklı olarak Bursa'da kurulu Asıl Çelik ve Çemtaş tarafından yapılmaktadır.

Bunların dışında yurt içinden ve yurt dışından alınan kütüğü haddeleyerek uzun çelik ürünleri üreten çok sayıda haddehane de mevcuttur.

Bunlar İstanbul, Kocaeli, İzmir, Denizli, Karabük ve İskenderun bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

Yurtiçi ihtiyaca yetecek ölçüde kapasitenin bulunmaması nedeniyle yassı ürünlerde kapasite kullanım oranı yüzde 103'e ulaşırken, ihtiyaç fazlası nedeniyle bu oran uzun ürünlerde yüzde 77 seviyesindedir.

Yurt içi hurda tedarikinin yetersizliği nedeni ile elektrik ark ocaklı tesisler için gereken hurdanın büyük bir kısmı yurt dışından temin edilmektedir.

Bu nedenle Türkiye, dünya hurda piyasasında en büyük iki alıcı ülkeden birisidir.

Türk demir-çelik ürünleri 2003 yılında toplam 151 ülkeye ihraç edilmiştir.

Demir Çelik Üreticileri Derneği'nin verilerine göre; 2004 yılının yılının ilk 6 ayında 1 milyar 397 milyon dolar olan ihracat, yüzde 85 artışla 2 milyar 596 milyon dolara çıkmıştır.

Değer bazında iki katına yaklaşan yükselmeye karşı miktar bazında artış yüzde 25'lerde kalmıştır. Geçen yılın eş döneminde 5 milyon 84 bin ton olan ihracat 6 milyon 372 bin tona çıkmıştır.

İhracatta İtalya 422.149.128 milyon dolarla ilk sırayı alırken, ABD 338.204.397 milyon dolarla ikinci, Almanya 281.993.865 milyon dolarla üçüncü sıradadır. Bu üç ülkenin ardından İsrail, Çin, İspanya ve İngiltere gelmektedir.

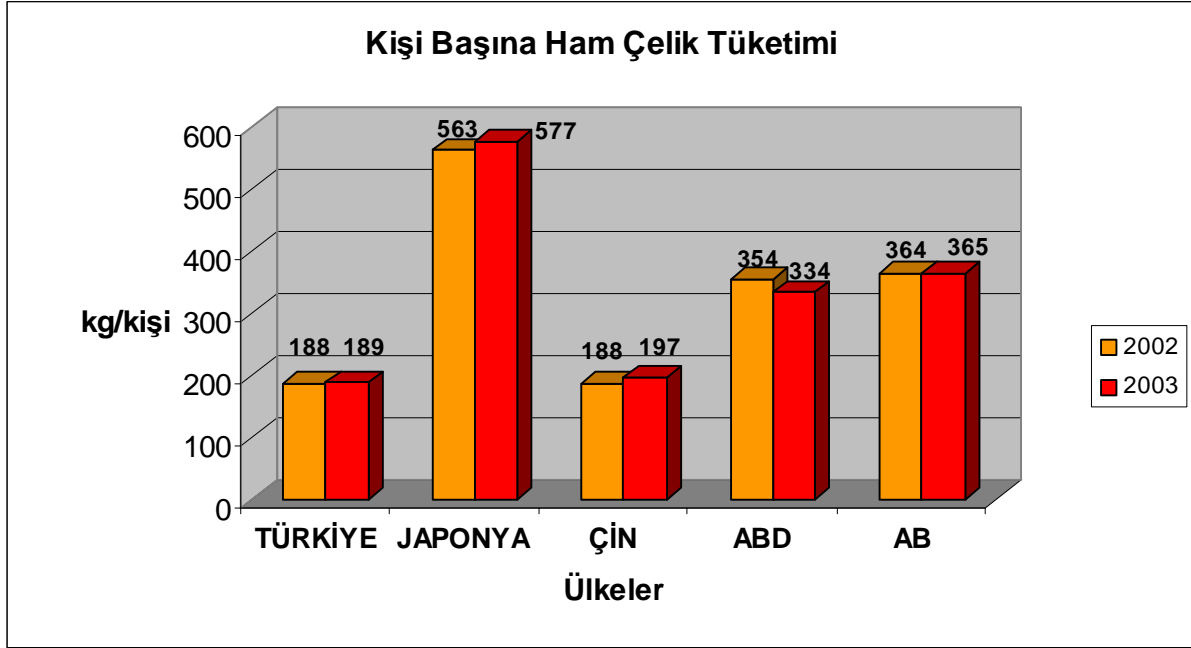
Sektörde ithalat ise yüzde 50'ye varan oranlarda artmıştır. 2004 yılı ilk altı

ayında ithalat 2 milyar 324 milyon dolardan, 3 milyar 492 milyon dolara çıkmıştır.

Yassı çelik tüketiminin yaklaşık yarısı üretilebilmekte, kalan açık ithalat ile kapatılmakta, uzun çelik üretiminin de yarısından fazlasının ihraç edilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Grafik 2

Kaynak: ERDEMİR (Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.)

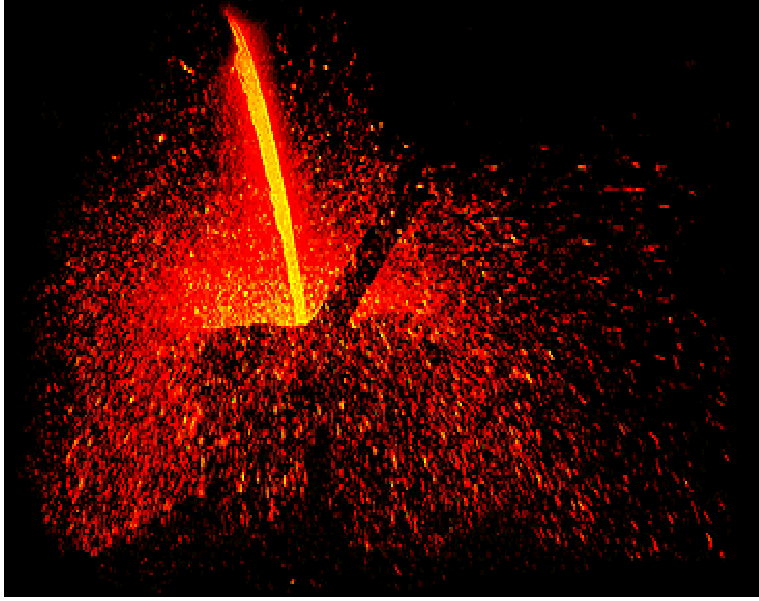
Ülkelerin gelişmişlik düzeyini gösteren kişi başına ham çelik tüketimi, gelişmiş ülkelerde ortalama 400 kg/kişi iken, ülkemizde 189/kişidir.

Kişi başına çelik tüketimi 400 kg olan AB ortalamasında yassı çeliğin payı yüzde 60-70 dolayındadır.

Bu nedenle ülkemiz, kişi başına çelik tüketiminin 189 kg ve yassı çelik payının yüzde 40-50 arasında olması nedeniyle pazar cazibesini uzun yıllar koruyacaktır.

Dünya çelik ticaretinde yaşanan sorunların başında, ülkelerin çelik sektörlerindeki fazla kapasitedir. Fazla kapasite, maliyeti yükseltmekte ve ürünün dış pazarlardaki rekabet gücünü azaltmaktadır.

Bu nedenle ileriye dönük OECD bünyesindeki çalışmalar ile 2003-2005 yılları arasındaki dönem için 28-34 milyon ton çelik kapasitesinin azaltılması öngörülmüştür.

Bu konuda Avrupa Birliği, sektörü küçültüp modernize ederek çözüme gitmiştir.

ABD ve Japonya ise ciddi kapasite indirimlerine gitmiş tir.

Sonuç itibariyle sektörün gelişimine yönelik dile getirilen ve II. Demir Çelik Sempozyumu sonuç bildirgesinde de yer alan öneriler şu şekilde özetlenebilir.

F Demir-Çelik sektöründe karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik kurum, kuruluş, üniversite ve TMMOB'ye bağlı ilgili meslek odalarının katılımıyla bir "Demir-Çelik Enstitüsü" kurulmalıdır.

F Kurulacak bu enstitü aracılığıyla sektörün ihtiyacı kapsamında gerekli teknolojilerin üretimi için AR-GE çalışmalarıyla beraber kalifiye eleman ihtiyacı da karşılanmalıdır.

F Demir-Çelik sektöründe demir cevheri, hurda, taşkömürü konusunda dışa bağımlılığın azaltılması için ülkemizde üretilen ikame hammaddelerin üretim teknolojileri; üniversiteler, ilgili meslek odaları, özel ve kamu kuruluşlarınca izlenmeli, sektörün ihtiyacı hammaddelerin yerli kaynaklarımızdan karşılanmasını sağlayacak yatırımlar öncelikle teşvik edilmelidir.

F Bu kapsamda, bir milyar ton rezervi olduğu saptanan Zonguldak Kömür Havzası başta olmak üzere ülkenin taş kömürü ihtiyacının yerli kaynaklardan, ekonomik şartlarda temin edilebilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

F Çelik üreticilerine sağlanan elektrik enerjisi tarifeleri ark ocaklı tesis ve entegre tesis ayırımı yapılmaksızın uygulanmalıdır.

F Deprem bölgesi olan ülkemizde, depreme dayanıklı çelik konstrüksiyon yapı tekniği geliştirilmeli ve özendirilmelidir.

F Sektördeki uzun ürün fazlalığına karşılık özellikle doğu bloku ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinden kalitesiz, standartlara uygun

olmayan, fiyatı düşük yassı mamul ve yarı mamul ithalatının önlenmesi amacıyla ihtisas gümrükleri kurulmalıdır.

F Ark ocaklı sıvı çelik üretiminin hammadde kaynağı ve hurda yerine ikame edilebilecek potansiyele sahip olan sünger demir üretimi konusunda gerekli çalışmalar teşvik edilmelidir.

F Sektörde üretim esnasında açığa çıkan atıkların değerlendirilmesi ve ekonomiye yeniden kazandırılmasına yönelik çalışmalar teşvik edilmelidir.

Bu kapsamda;

Sektörün geleceğini belirleyecek olan teşvik politikalarının, yatırım, üretim ve ihracat aşamalarında AB teşvik sistemine uygun hale getirilerek, çeşitli ülkelerin kota, anti-damping ve telafi edici vergi gibi önlemleri uygulamalarına meydan vermeyecek şekilde düzenlenmesi önem kazanmaktadır.

Ayrıca, Hava Kalitesinin Korunması Yönetmeliği ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ile ilgili olarak, yaşanmakta olan sorunların çözümlenmesine ve belirsizliklerin giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

2003 yılının ikinci yarısında Çin Halk Cumhuriyeti'nin beklenmedik orandaki çelik ürünleri ve hammadde talebi sebebiyle, dünya piyasalarında yaşanan arz sıkıntısı sonrasında, hurda, cevher, kömür ve ferro alyaj gibi temel girdilerin fiyatlarında ortaya çıkan yüksek oranlardaki fiyat artışları, demir çelik sektörümüzün, hammadde temininde ciddi sıkıntılar yaşamasına yol açmıştır.

Bu nedenle;

F Demir çelik sektörünün AB'ye uyum anlamında tâbi olması gereken çevre standartları net bir şekilde belirlenmeli ve söz konusu standartlara ulaşılabilmesi için, ihtiyaç duyulan çevre yatırımları konusunda kapsamlı envanter çalışması yapılmalıdır.

F Türk demir çelik sektörünün yeniden yapılandırılması amacıyla, AB Komisyonu'nun mali ve teknik desteği ile, DTM koordinasyonunda yürütülmekte olan proje kapsamında, sektörün ihtiyaç duyacağı ve önümüzdeki dönemde kullanabileceği devlet yardımları ortaya konularak, demir çelik sektörünün yeniden yapılandırılması

çerçevesinde, halihazırda yürütülen yatırımların tamamlanmasına ve yeni yatırımların gerçekleştirilmesine imkan sağlanmalıdır.

F AB ile aramızdaki Gümrük Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşmaları, üye ülkeler arasındaki ticari ilişkilere paralel bir şekilde revize edilmelidir.

F Demir çelik sektöründeki yassı ürün üreticisi olan ve hâlen faaliyetlerini özel sektör statüsünde yürüten ERDEMİR'deki kamu hisselerinin, blok satış yöntemi ile özelleştirilmesi sürecinde, Türkiye'nin yassı ürün açığının kapatılmasına yönelik yatırımların aksamaması yönünde gerekli tedbirler alınmalıdır.

Bu öneriler doğrultusunda;

- √ Yassı ürün açığının yurt içi üretim ile kapatılması,
- √ Çevre konusu ile ilgili sektöre ilave maliyet getirecek yatırımların uzun döneme yayılması,
- √ Enerji konusundaki fiyatlandırma politikasının gözden geçirilmesi,
- √ Ülkemize kalitesiz mal girişlerinin önlenmesi için "ihtisas gümrükleri"nin kurulması,

Türk demir çelik sektörünün rekabet gücünü arttıracak öncelikli tedbirler olarak dikkati çekmektedir.

Yararlanılan Kaynaklar:

- √ Demir-Çelik Üreticileri Derneği,
- √ Müçteba Bekcan, Çelik Sektörü - ERDEMİR'in Özelleştirilmesi,
- √ II. Demir Çelik Sempozyumu ve Sergisi Sonuç Bildirgesi
22-24 Ekim 2003,
- √ Müşterilerle Paylaşım Toplantısı, Ankara Sanayi Odası, 04.03.2004,
- √ Turkishtime, 15.12.2004,
- √ TOBB Demir-Çelik Sektör Kurulu Raporu.